

Τριώδιον Κατανυκτικόν

Ἔνα Πνευματικὸ Ταξίδι
πρὸς τὸ Τέλος τοῦ παλαιοῦ
καὶ τὴν Ἀρχὴ τοῦ Νέου

■ Κυριακὴ Β΄ τῶν Ἁγίων Νηστειῶν: Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ

Ἡ ἱερὴ φλόγα*

Ἡ Ἑσυχαστικὴ Παράδοση τῆς Εὐχῆς τοῦ Ἰησοῦ

Τὴν δευτέρη αὐτῆ Κυριακῆ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἡ Ἐκκλησία μᾶς προσκαλεῖ νὰ τιμήσουμε τὴν Μνήμη τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πιὸ λαμπροὺς μεταξὺ τῶν μεγάλων ἐκείνων Μοναχῶν καὶ Θεολόγων τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνα, ποὺ βρίσκονται στὴν καρδιά τοῦ μεγάλου κινήματος τῆς πνευματικῆς ἀνανέωσης ποὺ ὀνομάζεται Ἀθωνικὸς Ἑσυχασμὸς.

Πάντοτε ὑπῆρχαν Ἅγιοι στὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ ὁ ΙΔ΄ αἰῶνας ἔχει ὄλως ἰδιαίτερη θέση καὶ σημασία ἀκόμη καὶ γιὰ μᾶς σήμερα. Ἦταν μιὰ ἐποχὴ ὅπου εἶχαν ἤδη ἀρχίσει οἱ μεγάλες καταστροφές τῶν νεώτερων χρόνων, οἱ δὲ Τοῦρκοι εἶχαν εἰσβάλεϊ στὴν Χριστιανικὴ Αὐτοκρατορία, στὴν Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς εἰσβολῆς, οἱ συνέπειες τῆς ὁποίας εἶναι αἰσθητές ἀκόμη καὶ σήμερα σὲ ὅλη τὴν Μικρὰ Ἀσία, στὴν Κύπρο καὶ στὸ Κόσοβο, ὁ ΙΔ΄ αἰῶνας εἶναι μιὰ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Χριστιανικὴ Αὐτοκρατορία, σὲ ἀνθρώπινο ἐπίπεδο, ἀπομειώθηκε σχεδὸν στὸ μηδέν. Ταυτόχρονα εἶναι ἐποχὴ ἀνθίσης τῆς Ἀγιότητας, ἀπὸ τίς μεγαλύτερες τῆς ἱστορίας.

* * *

Ἡ Ἀγιότητα αὐτὴ ξεκίνησε ἀπὸ τὸν Ἄθωνα, ἀπὸ μερικὸς Ἐρημίτες ποὺ εἶχαν ἀφιερῶσει τὴν ζωὴ τους στὴν Εὐχὴ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὅλη τους ἡ πνευματικότητα εἶχε ὡς κέντρο τὴν ἐπίκληση αὐτῆ τοῦ Ὄνόματος τοῦ Ἰησοῦ, τὴν ὁποία καλλιεργοῦσαν μὲ ζῆλο, αὐστηρὴ ἄσκηση καὶ ταπεινὴ ἀγάπη πρὸς κάθε ἄνθρωπο. Ὁ ἀγώνας αὐτὸς ἀνθίσε καὶ ἀπέδωσε ἀγιότητα καὶ θεωρητικὸ βίον, ἐμπειρία Θεοῦ ὄντως ἐξαιρετικὴ, πνευματικὴ ἀκτινοβολία ἐκπληκτικὴ. Διότι πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Μοναχοὺς ἔγιναν Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως ἢ Ἐπίσκοποι, ὅπως ὁ Ἅγιος

Γρηγόριος Παλαμᾶς, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἀγιορείτης Μοναχὸς ἔγινε Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης.

Ἐπὶ πλέον, ἐπειδὴ ἡ ζωὴ ἦταν ταραγμένη καὶ τὸ ἴδιο τὸ Ἅγιον Ὅρος ὑπέφερε ἀπὸ πειρατικὲς ἐφόδους καὶ ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων, Ἀγιορεῖτες Μοναχοὶ χρειάστηκε νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν Ἄθωνα γιὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν σὲ ἄλλες περιοχὲς ποῦ, τουλάχιστον προσωρινά, ἦταν πιὸ ἡσυχες: γιὰ παράδειγμα, στὰ ὄρια τῆς Βουλγαρίας, στὰ βόρεια τῆς Θράκης ἢ τῆς Μακεδονίας.

Αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὸν πολὺ μεγάλο Ἅγιο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν Ἅγιο Γρηγόριο τὸν Σιναΐτη, ὁ ὁποῖος συνέδεσε, κατὰ κάποιον τρόπο, τὸν ἄλλο ἐκεῖνο ἱερὸ τόπο τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τὸ Σινᾶ, μὲ τὸν Ἅγιον Ὅρος, τὸ ὁποῖο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔγινε πράγματι ἡ καρδιά ὅλης τῆς Ὀρθοδοξίας. **Ὁ**μως, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης χρειάστηκε νὰ φύγει ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ κατέφυγε στὴν Βουλγαρία. **Α**νάμεσα στοὺς μαθητὲς τοῦ ὑπῆρχαν Σλάβοι ποῦ καὶ αὐτοὶ μετέφεραν τὴν φλόγα αὐτῆ τοῦ Ἡσυχασμοῦ, τὴν Εὐχὴ τοῦ Ἰησοῦ, στὴν Βουλγαρία, στὴν Ρωσία, στὴν Ρουμανία, στὴν Σερβία.

Καὶ ἀπὸ τότε ἡ πνευματικότητα αὐτῆ, ἡ ἔντονη πνευματικὴ ζωὴ ἐξάπλωθηκε σὲ ὅλες τὶς ὀρθόδοξες χῶρες, ξεκινώντας ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ χάρις σὲ Ἁγίους, ὅπως ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης καὶ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὁ ὁποῖος ἔθεσε τὰ θεολογικὰ θεμέλια τοῦ Ἡσυχασμοῦ, συνοψίζοντας στὰ ἔργα τοῦ ὀλόκληρη τὴν θεολογία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας σχετικὰ μὲ τὴν θέωση τοῦ Χριστιανοῦ.

Ἡ θέωση αὐτῆ βασίζεται στὸ γεγονός, ὅτι εἴμαστε ὄντως μέλη Χριστοῦ, ζοῦμε ὡς μέλη Χριστοῦ, πλήρως φωτιζόμενοι ἀπὸ τὶς ἐνέργειες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ποῦ ἀκτινοβολοῦν ἀπὸ τὸν Ἀναστάνα. **Ὁ**πως ἤδη πάνω στὸ Θαβώρ, ὅπου οἱ Ἀπόστολοι εἶχαν φωτιστεῖ ἀπὸ τὴν παρουσία τῆς ἐνέργειας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀπὸ τὸ Ὅποιο ὁ Χριστὸς ἦταν πεπληρωμένος ἀκόμη καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση Του.

Καὶ ἔτσι, ἡ πνευματικὴ αὐτῆ Παράδοση, ποῦ προερχόταν ἀπὸ τὸν Δ' αἰῶνα καὶ τὴν Αἰγυπτιακὴ ἔρημο, ἀναβίωσε μὲ νέο σφρίγος κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ἀναρριπίστηκε σὰν φλόγα ποῦ κρυβόταν κάτω ἀπὸ τὴν στάκτη. **Ἐ**... λοιπὸν μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἀπὸ αὐτὴν τὴν φλόγα ἀντλεῖ ἡ Ὀρθοδοξία μέχρι τὴν ἐποχὴ μας τὴν δύναμη καὶ τὴν ζωτικότητά της.

* * *

Ἡ φλόγα αὐτῆ τοῦ Ἡσυχασμοῦ τῆς Ἀθωνικῆς Παραδόσεως ἀπέκτησε νέο σφρίγος καὶ νέα ζωὴ τὴν ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἓνα νέο κῦμα ἀθεϊσμοῦ, ἓνα κῦμα ἀντιχριστιανισμοῦ ἐπιχείρησε νὰ κατακλύσει τὴν Εὐρώπη στὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνα. **Τ**ὸ ἀπέκτησε χάρις στὸν Ἅγιο Παΐσιο Βελιτσκόφσκυ ποῦ καταγόταν ἀπὸ τὴν Οὐκρανία, καὶ χάρις στὸν Ἅγιο Μακάριο Κορίνθου καὶ τὸν Ἅγιο Νικόδημο τὸν Ἀγιορεῖτη, ποῦ ἦταν καὶ οἱ δύο Ἕλληνες μὲ βαθιὰ ἐμπειρία τῆς Παραδόσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Και από αυτό ακριβώς, αφ' ενός στις σλαβικές χώρες, αφ' ετέρου αργότερα στην Ρωσία υπό τον κομμουνιστικό ζηγό, τόσο Χριστιανοί, τόσο Μοναχοί βρήκαν την δύναμη να αντιμετωπίσουν τον διωγμό, να σταθούν ήρωικά στο Μαρτύριο. Από την πνευματική αυτή φλόγα δεν γεννήθηκε κάποια προσωρινή νίκη των Ὁρθόδοξων χωρῶν, αλλά, ἐν μέσῳ τῶν δοκιμασιῶν πού ταλαιπωροῦσαν ὅλες αὐτὲς τίς χώρες, αὐτὴ ἡ φλόγα τῆς Εὐχῆς τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Ἠσυχαστικῆς Παραδόσεως κράτησε ζωντανὴ τὴν Ἁγιότητα, ἐπέτρεψε στὴν πίστη νὰ ἐπιβιώσει, νὰ παραμείνει ἐνεργὴ μέσα στὶς σκληρότερες δοκιμασίες, εἴτε ἐπρόκειτο γιὰ τὴν μουσουλμανικὴ κυριαρχία σὲ μιὰ ὁλόκληρη περιοχὴ τοῦ ἀρχαίου χριστιανικοῦ κόσμου τῆς Ανατολῆς, εἴτε ἐπρόκειτο ἀργότερα γιὰ τὴν κυριαρχία τοῦ κομμουνισμοῦ.

Ποτὲ ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶχε τόσους Μάρτυρες – ὅπως οἱ Ἕλληνες Νεομάρτυρες τοῦ ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα καὶ ἐκεῖνοι τῶν κομμουνιστικῶν καθεστώτων – καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἑκατομμύρια τῶν Μαρτύρων ἔπαιρναν δύναμη ἀπὸ τὴν φλόγα αὐτὴ. **Ο**ἱ πιὸ ζηλωτὲς ἀνάμεσά τους, ἐκεῖνοι πού στήριζαν καὶ τοὺς ἄλλους πού μετέφεραν γύρω τους αὐτὴ τὴν φλόγα καὶ αὐτὴ τὴν δύναμη, ὅλοι τους ἀντλοῦσαν δύναμη ἀπὸ τὴν μεγάλη αὐτὴ Ἠσυχαστικὴ Παράδοση.

* * *

Ἀλλὰ καὶ σήμερα ἀκόμη, παραμένει ζωντανὴ στὸν Ἄθωνα, στὴν Ρουμανία, μὲ ἀνθρώπους, ὅπως ὁ Γέροντας Κλεόπας ἢ ὁ Γέροντας Θεόφιλος καὶ τόσοι ἄλλοι. **Ἀ**σφαλῶς παραμένει ζωντανὴ στὴν Ρωσία, παρ' ὅλο πού οἱ περισσότεροι Μοναχοὶ ἐξοντώθηκαν σωματικὰ ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸ καθεστῶς καὶ ὑπάρχει ἐκεῖ μιὰ ἐξασθένηση, τουλάχιστον ἀριθμητικὴ. **Ἄ**ν πάει πολὺς καιρὸς στὸ τελευταῖο μου ταξίδι στὴν Ρουμανία, πού μοῦ διηγήθηκαν τὴν περίπτωσιν ἐκείνων τῶν 11.000 Μοναχῶν στὴν Ρωσία, πού τοὺς μάζεψαν σ' ἓνα παλιὸ Μοναστήρι, τὸ ὁποῖο εἶχε μετατραπεῖ σὲ στρατόπεδο συγκεντρώσεως. **Τ**οὺς ἔθεσαν λοιπὸν ἐνώπιον τοῦ διλήμματος: ἢ θὰ ἀποδεχθοῦν τὸ σοβιετικὸ καθεστῶς καὶ θὰ ἀπαρνηθοῦν τὴν Χριστιανικὴ τους Πίστη ἢ θὰ ἐκτελεστοῦν. **Κ**αὶ οὔτε ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ὑποχώρησε, ἀλλὰ τουφεκίστηκαν ὅλοι σὲ διάστημα λίγων μηνῶν, ἐκτὸς ἀπὸ ἓναν πού γλίτωσε τὸν θάνατο, ἐπειδὴ δούλευε μόνος σ' ἓνα δάσος, καὶ μπόρεσε νὰ διηγηθεῖ τι συνέβη. **Ἦ**ολοι αὐτοὶ οἱ σύγχρονοι Μάρτυρες μᾶς θυμίζουν ἐκείνους τῶν πρώτων αἰῶνων, καὶ ἀντλήσαν τὴν πνευματικότητά τους καὶ ὅλο τὸ ψυχικὸ τους σθένος ἀπὸ τὴν Ἠσυχαστικὴ Παράδοση, τὴν Παράδοση τῆς Εὐχῆς τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὁποία διαφυλάχθηκε στὸν Ἄθωνα καὶ ἀναβίωσε ἀπὸ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἕως τὸν ΙΘ' αἰῶνα.

Γιὰ ὅλα αὐτὰ ὀφείλουμε νὰ βλέπουμε μ' ἓναν πολὺ ἰδιαίτερο τρόπο ὅλους ἐκείνους τοὺς ἀθωνίτες Μοναχοὺς τοῦ ΙΔ' αἰῶνα, καὶ κυρίως τὸν Ἅγιο Γρηγόριο Παλαμᾶ, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο τὸν Σιναΐτη, πού

έζησε σὲ μιὰ σπηλιὰ πολὺ κοντὰ στὴν Μονὴ μας, τὴν Σιμωνόπετρα, καὶ τὸν Ἅγιο Σίμωνα τὸν Μυροβλύτη, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους τοῦ κινήματος αὐτοῦ καὶ ὁ ὁποῖος, στὸ κατώφλι ἐκείνης τῆς περιόδου, ἴδρυσε τὴν Μονὴ Σίμωνος Πέτρας μὲ τὴν βοήθεια Σέρβων πριγκίπων, πού καὶ αὐτοὶ πολὺ σύντομα ἐπρόκειτο νὰ γαλουχηθοῦν ἀπὸ τὴν Ἠσυχαστικὴ Παράδοση.

Διότι ὁ Ἠσυχασμός, τὸν ἸΔ' αἰῶνα, δὲν ἦταν μόνο μιὰ πνευματικὴ διδασκαλία, μιὰ μέθοδος πού ἐφάρμοζαν κάποιοι Μοναχοί, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα του διαπότιζε ἀκόμη καὶ τὴν ἀστικὴ κοινωνία. Πολλοὶ πρίγκιπες ἐκείνης τῆς ἐποχῆς δὲν ἦταν ἀπλῶς ζηλωτὲς τῆς προσευχῆς. Τὸ ἡσυχαστικὸ πνεῦμα ἔπνεε καὶ τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο διαχειρίζονταν τὰ κοινά, γέννησε ἓνα κίνημα κοινωνικῆς μέριμνας γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ ἀπόκληρους καὶ γινόταν πράξη μέσα ἀπὸ τοὺς νόμους πού θεσπίζονταν καὶ μέσα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ συμπεριφορὰ κάποιων πριγκίπων καὶ πριγκιπισσῶν.

* * *

Ὅλα αὐτὰ ἦταν καρπὸς τῆς μυστικῆς αὐτῆς προσευχῆς, τῆς καρδιακῆς προσευχῆς, πού ἀνέβλυσε ἀπὸ τὴν καρδιὰ αὐτῶν τῶν λιγιστῶν ἀθωνιτῶν Μοναχῶν. **Εἶναι** πράγματι Πατέρες μας. **Καὶ** τὴν Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, μετὰ τὴν Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, θὰ προχωρήσουμε στὴν Κυριακὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος καὶ στὴν Κυριακὴ τῆς Ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, δύο ἐπίσης ὑπέροχων ἡσυχαστικῶν μορφῶν, πού ἀνήκουν στὴν ἴδια αὐτὴ ἡσυχαστικὴ γενιά. **Ζοῦμε** ἀκόμη, εἴμαστε βυθισμένοι στὴν Παράδοση αὐτή. **Σήμερα,** στὸν Ἅγιον Ὅρος, οἱ πνευματικοὶ μας πατέρες εἶναι κληρονόμοι αὐτῆς τῆς Παραδόσεως. **Καὶ** χάρις στὴν δική τους προσευχή, οἱ μικρὲς αὐτὲς πνευματικὲς ἐστίες, τὰ Μοναστήρια μας ἐδῶ στὴν Γαλλία, μποροῦν νὰ ζήσουν καὶ νὰ μεταφέρουν καὶ αὐτὰ μὲ τὴν σειρά τους, ταπεινά, μὲ τὸν δικό τους τρόπο, αὐτὴν τὴν Παράδοση.

Εἶθε ὁ Κύριος νὰ μᾶς βοηθᾶει νὰ στερεωνόμαστε σ' αὐτὴν ὄλο καὶ πὶο βαθιά, νὰ τὴν ζοῦμε ὄλο καὶ πληρέστερα, ὅσες καὶ ἂν εἶναι οἱ δυσκολίες πού παρουσιάζονται, καὶ πού προέρχονται ἀπὸ τὸν σημερινὸ κόσμο, ἀπὸ τὸ κῦμα τοῦ ἀθεϊσμοῦ πού συνεχίζει νὰ ἐξαπλώνεται καὶ ἀπειλεῖ τὴν Ἐκκλησία.

Ἡ Εὐχὴ τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ταπεινὴ ἀγάπη στὸν συνάνθρωπο, ἡ πιστότητα στὴν διδασκαλία τῶν Πατέρων μας θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ κρατήσουμε ζωντανὴ τὴν φλόγα πού μᾶς μετέδωσαν.

**Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν!**

(*) π. Πλακίδα Deseille, «Μυστικὴ Ἄνοδος», σελ. 125-122, ἐκδόσεις «Ἐαρ», Φεβρουάριος 2022. • Ἐπιμέλ. ἡμετ.